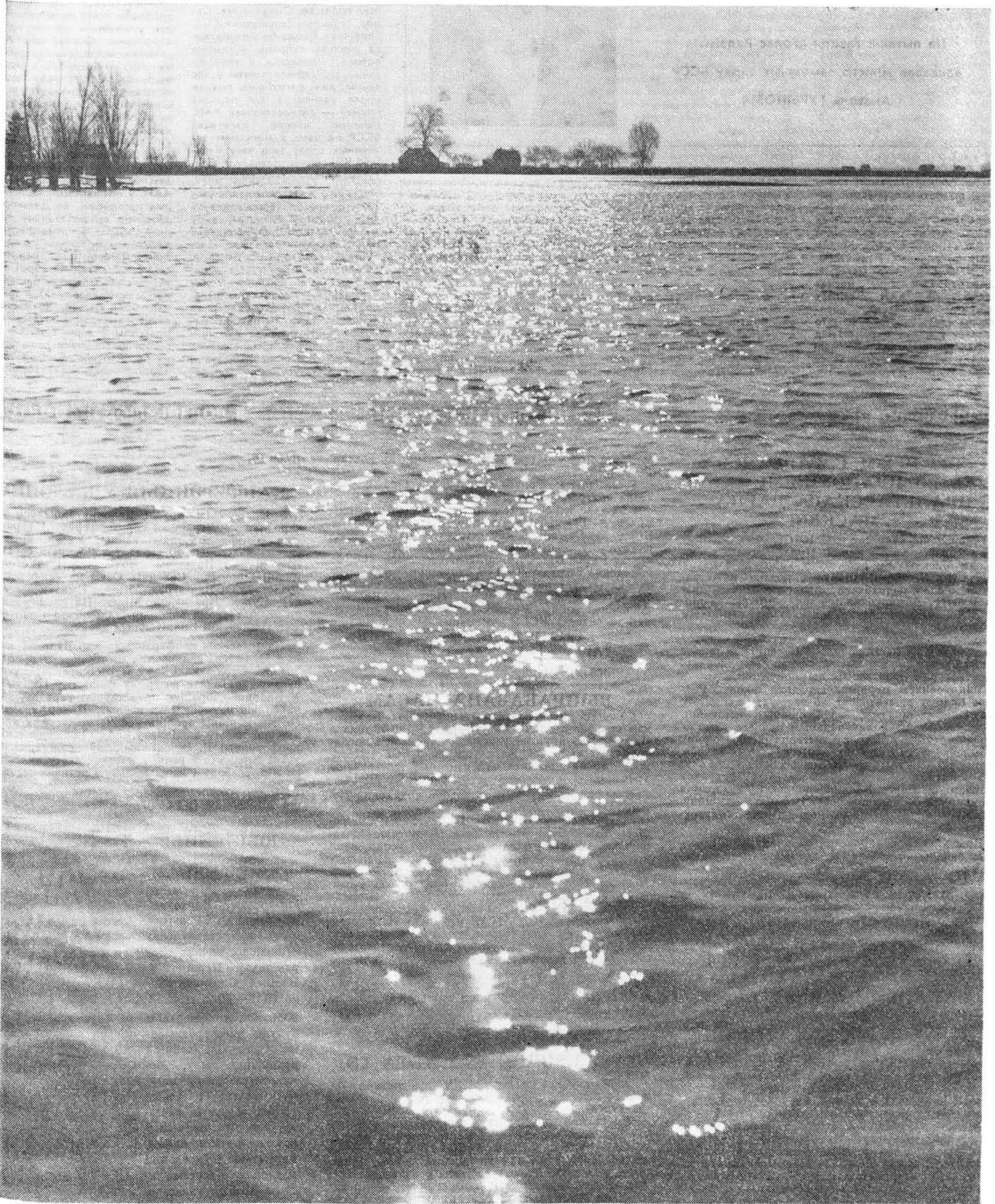

Голас Радзімы

№ 17 (1899)
25 красавіка 1985 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

І. НА БЕЛАРУСІ — вясна. У розных рэгіёнах рэспублікі яна па-рознаму адзначае свой прыход. На Палессе, Прыдняпроўскую, Нёманскую, Полацкую нізіны вясна заўсёды прыносіць паводку. Найбольшыя разлівы сёлета былі на рэках басейна Прыпяці і на Сожы каля Гомеля. Але разводдзе не парушыла тут нармальнага рытму жыцця. Беларускія гідраметэаролагі свечасова ўказалі паводканебяспечныя раёны, участкі магчымых ледзяных затораў на рэках, і там загадзя былі праведзены ахоўныя работы.

НА ЗДЫМКУ: паводка на Палессі ў Столінскім раёне. [Праца фотарэпартажу «Час вясновай паводкі» змешчаны на 3-й стар.].

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ААН: НАДЗЕІ І ТРЫВОГІ

На пытанні газеты «Голас Радзімы»
адказвае міністр замежных спраў БССР
Анатоль ГУРЫНОВІЧ

— Сёлета ў маі спаўняецца 40 год Вялікай Перамогі саюзнікаў на антыгітлераўскай кааліцыі над фашызмам і мілітарызмам у другой сусветнай вайне. Тады ж, ужо ў далёкім 1945-м, была створана Арганізацыя Аб'яднаных Нацый. Паміж гэтымі дзвюма гістарычнымі падзеямі існуе цесная ўзаемасувязь: ААН з'явілася элементом пасляваеннай перабудовы свету, абстаноўкі, што склалася ў выніку перамогі над фашызмам. Нагадайце, калі ласка, у якіх умовах стваралася Арганізацыя Аб'яднаных На-

цый, якія яе мэты і прынцыпы. — Як вядома, мінула вайна прынесла незлічоныя пакуты і гора людзям многіх краін. Свету пагражала бесчалавецкае панаванне карычневай чумы. Гістарычная перамога, рашаючы ўклад у якую ўнёс Савецкі Саюз, адраділа ў народаў пачуццё надзеі на мірную будучыню і адначасова пачуццё адказнасці, «рашучасці пазбавіць будучыя пакаленні ад бедстваў вайны». Менавіта гэтыя словы і сталі першым радком Статута Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, задума стварэння

якой аформілася ў ходзе Ялцінскай канферэнцыі саюзнікаў на антыгітлераўскай кааліцыі і была ажыццёўлена пасля заканчэння вайны.

Такім чынам, стварэнне ААН стаіць у адным радзе з іншымі дагаворанасцямі Тэгерана, Ялты і Патсдама, якія заклалі краевугольныя камяні ў фундамент пасляваеннага мірнага жыцця. Дзякуючы гэтым дагаворанасцям народы жывуць без вайны ўжо чатыры дзесяцігоддзі.

Дарэчы напаміньце, што праз некалькі дзён пасля вяртання

з Ялты прэзідэнт Рузвельт на пасяджэнні абедзвюх палат кангрэса ЗША заявіў, што Ялцінская канферэнцыя з'явілася паваротным пунктам у гісторыі і «павінна абвясціць канец сістэмы аднабаковых акцый, закрытых саюзаў... Мы прапаноўваем замяніць усё гэта арганізацыяй для ўсіх, уступіць у якую, нарэшце, атрымаюць магчымасць усе міралюбівыя дзяржавы».

У чэрвені 1945 года ў Сан-Францыска пяцьдзесят дзяржаў падпісалі Статут ААН. Сярод іх была і Беларуская ССР. Гераічная барацьба беларускага народа супраць агульнага ворага і стойкасць, з якой ён вынес велізарныя пакуты ў час вайны, далі рэспубліцы поўнае права ўвайсці ў лік першых членаў — заснавальнікаў ААН. Падпісы членаў дэлегацыі БССР на чале з міністрам замежных спраў таго часу Кузьмой Кісялёвым стаяць пад Статутам ААН.

Сёння ў ААН уваходзяць ужо 159 дзяржаў. Надыходзячая 40-я гадавіна Перамогі зноў напамінае, што для ліквідацыі небяспекі, якая пагражае чалавецтву, неабходны сумесныя, аб'яднаныя дзеянні ўсіх міралюбівых сіл. Спыніць гонку ўзбраенняў, пазбавіць чалавецтва ад пагрозы ядзернай вайны — на гэтым павінны цяпер сканцэнтравана намаганні ўсіх дзяржаў, незалежна ад іх сацыяльнага, палітычнага і ваеннага статусу.

— Створаная 40 гадоў назад у Сан-Францыска Арганізацыя Аб'яднаных Нацый увасабляла надзеі народаў на мір і справядлівасць. І калі сёння азірнуцца назад, на шлях, які прайшло чалавецтва за пасляваенны перыяд, з асаблівай выразнасцю бачна гістарычнае значэнне гэтай міжнароднай арганізацыі. Хацелася б, каб вы, Анатолій Емяльянавіч, нагадалі, што зроблена ААН за гады яе існавання для падтрымання міру і стабільнасці ў свеце.

— Расказаць пра ўсё, што зроблена ААН за мінулыя гады, у кароткім адказе проста немагчыма. Скажу, што ААН, выконваючы задачу падтрымання міру і бяспекі, на аснове ініцыятыў СССР, усёй сацыялістычнай садружнасці і іншых міралюбівых сіл, многае рабіла і робіць для мірнага ўрэгулявання крызісных сітуацый, для абмежавання, спынення гонкі ўзбраенняў на розных яе напрамках і раззбраення. У актыве дзяржаў — удзельніц ААН, у прыватнасці, такія важныя пагадненні, як Дагавор аб забароне выпрабаванняў ядзернай зброі ў атмасферы, У касмічным прасторы і пад вадой, Дагавор аб нераспаўсюджанні ядзернай зброі, Канвенцыя аб забароне бактэрыялагічнай (біялагічнай) і таксічнай зброі, Дагавор аб даследаванні і выкарыстанні касмічнага прасторы ў мірных мэтах, Дагавор аб забароне размяшчэння на марскім дне ядзернай зброі і іншых відаў зброі ма-

падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

СУСТРЭЧА М. С. ГАРБАЧОВА З ПРАЦОЎНЫМІ ПРАЛЕТАРСКАГА РАЁНА г. МАСКВЫ

Генеральны сакратар ЦК КПСС М. С. Гарбачоў сустрэўся з працоўнымі Пралетарскага раёна горада Масквы. Ён пабываў у карпусах і цэхах завода імя Ліхачова, гутарыў з людзьмі на іх рабочых месцах, падрабязна цікавіўся ўмовамі працы і быту. Абмяркоўваліся перспектывы развіцця ЗІПа, пытанні паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу.

М. С. Гарбачоў наведаў таксама буйны, хутка растучы жылы масіў раёна — Нагаціна. У школе № 514 у гутарках з выкладчыкамі былі закрануты некаторыя практычныя пытанні, звязаныя з ажыццёўленнем рэформы сярэдняй школы. Размова ішла, у прыватнасці, аб падрыхтоўцы новых навучальных праграм, аб працоўным выхаванні, аб выкарыстанні ў навучальным працэсе камп'ютэрнай тэхнікі. У класах і вытворчых майстэрнях адбылася размова са школьнікамі аб іх вучобе, працы, аб выбары будучых прафесій.

У адным з універсамаў раёна М. С. Гарбачоў пазнаёміўся з арганізацыяй гандлю. Ён гутарыў з пакупнікамі аб задавальненні іх запатрабаванняў, цікавіўся прапановамі па паліпашэнню абслугоўвання.

Пры наведанні гарадской бальніцы № 53 размова зайшла аб праблемах, хвалюючых медыцынскіх работнікаў і пацыентаў.

У час знаёмства з раёнам М. С. Гарбачова запрасіла ў госці маладая сям'я Нікішыных — будаўнік Тамара і работнік Галоўмасаўтатранса Вячаслаў. Яны паказалі сваю кватэру, расказалі аб рабоце, жыцці, падзяліліся планами на будучыню.

КАСМІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

ПАЛЁТ ДА ВЕНЕРЫ

Завяршыўся чацвёрты месяц палёту аўтаматычных міжпланетных станцый «Вега-1» і «Вега-2» касмічнага праекта «Венера—камета Галей».

У адпаведнасці з праграмай палёту на працягу апошняга месяца рэгулярна ажыццяўляліся ўключэнні ўстаноўленай на станцыях навуковай апаратуры, прызначанай для даследаванняў міжпланетнай касмічнай прасторы на трасе пералёту і вымярэння характарыстык каметнага рэчыва.

У сеансах сувязі працягвалася адпрацоўка ўзаемадзеяння наземных вымяральных пунктаў, з якіх утворана міжнародная сетка для вывучэння глабальнай цыркуляцыі атмасферы Венеры з дапамогай аэрастатных зондаў. Прыём інфармацыі з касмічных апаратаў вялі савецкая станцыя ў Еўпаторыі, а таксама станцыі, размешчаныя ў ЗША і Аўстраліі.

Аналіз інфармацыі з міжпланетных трас паказаў, што ўсе сістэмы і навуковая апаратура станцый функцыяніруюць нармальна.

З ВІЗІТАМ У БЕЛАРУСЬ

ДОКТАР Р. САЛАС У МІНСКУ

У Мінску знаходзіцца намеснік генеральнага сакратара Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, ды-

рэктар фонду ААН па народанасельніцтву доктар Р. Салас.

У паездцы Р. Саласа суправаджае кіраўнік аддзела праграм фонду Дж. ван Арэндонк.

Р. Салас нанёс візіт міністру замежных спраў БССР А. Гурыновічу і міністру аховы здароўя БССР М. Саўчанку, меў гутарку ў ЦСУ БССР, выступіў з лекцыяй па праблемах народанасельніцтва і працоўных рэсурсаў перад спецыялістамі народнай гаспадаркі, супрацоўнікамі навуковадаследчых устаноў рэспублікі. Р. Салас наведаў Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Выстаўку дасягненняў народнай гаспадаркі БССР, мемарыяльны комплекс «Хатынь» і Курган Славы, пабываў у тэатры музычнай камедыі БССР.

УРАЧЫСТЫЯ СХОДЫ

ВЫПРАБАВАНА ЧАСАМ

Савецкія людзі разам з брацкім польскім народам шырока адзначаюць у гэтыя дні 40-годдзе Дагавора аб дружбе, узаемнай дапамозе і пасляваенным супрацоўніцтве паміж СССР і Польшчай. Гэтай знамянальнай даце быў прысвечаны ўрачысты сход працоўнікоў працоўных Мінска.

З дакладам выступіў старшыня праўлення Беларускага аддзялення Таварыства савецка-польскай дружбы, народны паэт БССР, Герой Сацыялістычнай Працы Максім Танк. Падпісаны 40 гадоў назад дагавор заклаў асновы непарушнай дружбы, супрацоўніцтва і ўзаемадапамогі нашых народаў, адзначыў ён. Сёння гэта дружба стала важным фактарам вырашэння буйных задач эканамічнага, сацыяльнага і культурнага развіцця брацкіх краін.

Генеральны консул ПНР у Мінску Я. Рачкоўскі, які выступіў на сходзе, падкрэсліў: мы з поўнай пэўнасцю можам заявіць, што падпісаны 40 гадоў назад дагавор вытрымаў выпрабаванне часам, ёсць і будзе непарушнай асновай сапраўды брацкіх адносін паміж нашымі дзяржавамі і народамі, якія ідуць у адзіным страі ў барацьбе за мір і сацыяльны прагрэс.

СУПРАЦОЎНІЦТВА

ПАСЯДЖЭННЕ КАМІТЭТА СЭУ

У Мінску праходзіла XXXV пасяджэнне Камітэта СЭУ па супрацоўніцтве ў галіне планавай дзейнасці.

На пасяджэнні Камітэта разгледжаны стан работ па каардынацыі народнагаспадарчых планаў краін — членаў СЭУ на 1986—1990 гады як на двухбаковай, так і на шматбаковай аснове. Адзначана, што гэтыя работы вядуцца ў адпаведнасці з рашэннем Эканамічнай нарады краін — членаў СЭУ на вышэйшым узроўні, прынцыповымі дагаворанасцямі, дасягнутымі ў ходзе двухбаковых перагавораў на вышэйшым узроўні, а таксама праграмай каардынацыі народнагаспадарчых планаў краін — членаў СЭУ на 1986—1990 гады.

Былі абмеркаваны таксама пытанні, звязаныя з удзелам зацікаўленых краін — членаў СЭУ ў будаўніцтве ў СССР газаводу Ямбург—Заходняя граніца СССР; з супрацоўніцтвам па выкарыстанню сіснутага і звадкаванага газу ў якасці матарнага паліва на транспарце і іншыя канкрэтныя пытанні супрацоўніцтва краін — членаў СЭУ ў галіне планавай дзейнасці.

ПАМЯЦЬ

КАНФЕРЭНЦЫЯ У БАЛОННІ

У італьянскім горадзе Балонія адбылася міжнародная канферэнцыя гарадоў-герояў і гарадоў, якія пацярпелі ў гады вайны. У ёй прымалі ўдзел дэлегацыі 40 гарадоў з 25 краін свету, у тым ліку з Польшчы, Чэхаславакіі, В'етнама, Японіі і іншых. Савецкі Саюз на канферэнцыі прадстаўлялі Валгаград, Кіеў, Смаленск, Харкаў, Курск, Краснадон, Мінск. На канферэнцыю прыбылі таксама вядомыя італьянскія і замежныя грамадскія і палітычныя дзеячы.

Адкрываючы канферэнцыю, мэр Балонні, камуніст Р. Імбні падкрэсліў, што канферэнцыя праходзіць у год, калі ўсё прагрэсіўнае чалавецтва святкуе 40-годдзе разгрому фашызму і нацызму. У Балонні сабраліся прадстаўнікі гарадоў, якія найбольш пацярпелі ад вайны. Цяпер, адзначаючы ён, мы павінны зрабіць усё магчымае для прадухілення новага канфлікту. Ад імя ўдзельнікаў канферэнцыі Р. Імбні выказаў салідарнасць з усімі тымі, хто ў розных частках свету змагаецца за мір, свабоду і нацыянальную незалежнасць.

ДА 40-ГОДДЗЯ ПЕРАМОГІ

ЮБІЛЕЙНЫ МЕДАЛЬ

Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР выдаў Указ аб устанавленні юбілейнага медаля «Сорак гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.».

Юбілейным медалём будучы ўзнагароджвацца ўдзельнікі вайны і працоўнікі тылу. Медаль атрымаюць ваеннаслужачыя і асобы вольнанаёмнага саставу, якія ўдзельнічалі ў баях на франтах вайны, партызаны і ўдзельнікі падполля, а таксама іншыя асобы, узнагароджаныя медалямі «За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.» ці «За перамогу над Японіяй».

НА ЗДЫМКУ: юбілейны медаль «Сорак гадоў перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.»

савага знішчэння, Канвенцыя аб забароне ўздзеяння на прыроднае асяроддзе ў ваенных і індустрыяльных варожых мэтах. Дацягнуты важныя рашэнні і дагаворанасці па дэкаланізацыі, эканамічнаму супрацоўніцтву, сацыяльна-гуманітарных праблемах, у галіне барацьбы з разізмам і апартэідам, па міжнародна-прававых пытаннях.

Нельга не сказаць і пра іншае. У міжнародных зносінах фарміраваліся такія асноўныя канцэпцыі, як неабходнасць мірнага суіснавання, усеагульнага і поўнага раззбраення, устанавлення справядлівага міжнароднага эканамічнага парадку, павагі правоў чалавека і іншыя. У іх замацаванні і распаўсюджванні — вялікая заслуга ААН. А гэтыя ж канцэпцыі закліканы стаць вызначальнымі для мірнай будучыні чалавецтва.

На сёння, дзякуючы ўзнікненню і ўмацаванню сацыялістычнай сістэмы, развалу каланіяльных імперый, умацаванню пазіцый міралюбівых сіл на планеце, ААН стала важным інструментам падтрымання міру і ўмацавання міжнароднай бяспекі. Цяпер мы гаворым ужо аб сістэме ААН, якая ўключае ў сябе розныя спецыялізаваныя ўстановы ў многіх галінах міжнароднага супрацоўніцтва.

Разам з тым шлях, пройдзены ААН за гэты час, быў не простым. Бывалі ў яе развіццё напружаныя моманты, асабліва ў пачатковы перыяд, характэр-

ны вядомым засіллем заходніх краін у Арганізацыі. І цяпер ААН не свабодная ад прыняцця асобных процізаконных і антыстатутных рашэнняў. Барацьба працягваецца.

— **Гэта знайшло сваё пацвярджэнне і на мінулай, 39-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН.**

— Трэба адзначыць, што 39-я сесія праходзіла ў умовах далейшага абвастрэння міжнароднай напружанасці па віне Злучаных Штатаў Амерыкі і іх найбліжэйшых саюзнікаў. Пры гэтым яны імкнуліся на словах выдаць сябе за прыхільнікаў перагавораў па ўмацаванню міжнароднай бяспекі, раззбраенню і іншых пытаннях, на справе працягваючы свой курс на дасягненне ваеннай перавагі, пануючага становішча ў свеце і вырашэнне міжнародных пытанняў на амерыканскіх умовах.

Аднак нягледзячы на гэта, нягледзячы на значна ўзмоцненыя прамы націск Злучаных Штатаў на краіны, што сталі на шлях развіцця, асноўны палітычны змест дыскусій і прынятыя рашэнні носяць антыімперыялістычны характар. У ходзе агульнай дыскусіі і пры абмеркаванні канкрэтных пытанняў большасць дэлегацый выступіла пазітыўна па пытаннях прадухілення ядзернай вайны, раззбраення, недапушчэння мілітарызацыі космасу, адмаўлення ад палітыкі дзяржаўнага тэрарызму, мірнага ўрэгулявання канфліктных сітуацый і ін-

шых актуальных праблемах. Гэта знайшло адлюстраванне ў рэзалюцыях, прынятых Асамблеяй.

Галоўным ва ўсім комплексе праблем раззбраення стала пытанне аб прадухіленні гонкі ўзбраенняў у касмічнай прасторы. Як паказала сесія, усё большая колькасць дзяржаў падзяляе прынцыповую пазіцыю, якую паслядоўна праводзіць СССР, іншыя краіны сацыялістычнай сроджыннасці: гонка ўзбраенняў у космасе не толькі блакіравала б магчымасці абмежавання і скарачэння стратэгічных і іншых ядзерных узбраенняў, але непазбежна з'явілася б каталізатарам гонкі ўзбраенняў на ўсіх іншых напрамках. Больш таго, яна прывяла б да рэзкага ўзрастання небяспекі ядзернай вайны. У гэтых умовах ініцыятыва СССР «Аб выкарыстанні касмічнай прасторы выключна ў мірных мэтах, на карысць чалавецтва» атрымала самую шырокую падтрымку.

Прыняты таксама рэзалюцыі аб неабходнасці замарожвання ядзернай зброі, яе забароне і ўрэшце поўнай ліквідацыі, аб неабходнасці забароны нейтроннай зброі, заключэння міжнароднай канвенцыі аб умацаванні бяспекі няядзерных дзяржаў, аб недапушчальнасці ваеннага або любога іншага варожага выкарыстання сродкаў уздзеяння на прыроднае асяроддзе. У рэзалюцыі па важнай праблеме забароны хімічнай зброі Асамблея запат-

рабавала хутчэйшай распрацоўкі канвенцыі па гэтым пытанню, адмаўлення ад вытворчасці бінарнай зброі і размяшчэння хімічнай зброі на тэрыторыі іншых дзяржаў.

Генеральная Асамблея падтрымала сусветную кампанію за раззбраенне, Тыдзень дзеянняў за раззбраенне, заклікала ўрады лічыцца з воляй сваіх народаў, якія змагаюцца за мір, выказалася за расшырэнне ўкладу органаў сістэмы Арганізацыі Аб'яднаных Нацый у справу раззбраення. Адзначыў, што Беларуская ССР была сааўтарам названых рэзалюцый.

Не менш важныя і іншыя рэзалюцыі, прынятыя па ініцыятыве шэрагу сацыялістычных дзяржаў, асабліва аб непрымяненні ядзернай зброі першымі. Адзначаецца важнасць прыняцця такога абавязацельства Саветам Саюзаў. Іншыя ядзерныя дзяржавы заклікаюцца прыняць на сябе такое ж абавязацельства і прапаноўваць распрацаваць адпаведны міжнародны дакумент юрыдычна абавязковага характару.

Асаблівае значэнне мае рэзалюцыя аб мерах, якія павінны быць прыняты супраць нацысцкай і фашысцкай ідэалогіі і практыкі. Рэзалюцыя аб'яўляе 8-га і 9-га мая 1985 года днямі святкавання 40-й гадавіны Перамогі над фашызмам у другой сусветнай вайне і заклікае да мабілізацыі намаганняў сусветнага супольніцтва ў барацьбе за захаванне міру і супраць гэтых чалавеканенавісціх

з'яў. Беларусь, якая прынесла столькі ахвяр на алтар Перамогі, была, безумоўна, сааўтарам гэтай рэзалюцыі.

— **Нават на прыкладзе адной сесіі Генеральнай Асамблеі ААН відаць, што наша рэспубліка ўносіць свой дастойны ўклад у шматгранную дзейнасць гэтай аўтарытэтнай арганізацыі. А калі ўзяць за 40 гадоў!**

— Назаву асноўныя моманты. Беларуская ССР з самага пачатку актыўна ўдзельнічала і ўдзельнічае ў рабоце па ўсіх напрамках дзейнасці ААН, аб якіх я толькі што ўпамінуў. Дастаткова сказаць, што ўжо ў 1945 годзе на канферэнцыі ў Сан-Францыска прадстаўнік БССР быў выбраны дакладчыкам Першага камітэта Другой камісіі, які займаўся пытаннямі саставу Генеральнай Асамблеі і працэдурныя яе работы.

Народ Беларусі на сабе зведаў жорсткасць і гора, якія нясе вайна. Зыходзячы з гэтага, мы заўсёды разглядалі і разглядаем мэты свайго ўдзелу ў ААН як барацьбу за пазбаўленне народаў ад бедстваў і жахаў вайны, за ўмацаванне супрацоўніцтва паміж імі. З'яўляючыся актыўным удзельнікам гэтай барацьбы, Беларуская ССР неаднаразова на працягу ўсіх год выступала ў ААН з важнымі прапановамі аб міры і дабівалася іх прыняцця. У ліку першых такіх прапаноў можна назваць рэзалюцыі аб [Заканчэнне на 4-й стар.].

II. ЧАС ВЕСНАВОЙ ПАВОДКІ

Хаця суровыя зімы для Беларусі не рэдкасць, але такія маразы, якія былі сёлета, цяжка прыгадаць. Два месяцы — студзень і люты — на ўсёй тэрыторыі рэспублікі трымалася вельмі халоднае надвор'е. Сярэднемесячная тэмпература паветра ўсюды была ніжэй нормы на 5—10 градусаў. У асобных раёнах тэрмометры паказвалі трыццаць і больш градусаў марозу. Самая нізкая тэмпература была зарэгістравана на Магілёўшчыне ў Касцюковіцкім раёне — 34 градусы.

Тым не менш крытычных сітуацый зіма не стварыла. Усе асноўныя камунікацыі вытрымалі нават самыя жорсткія маразы. У кватэрах было цёпла, у школах вучыліся дзеці, бесперабойна працавалі заводы, фабрыкі, калгасныя фермы... Не нанесла зіма шкоды і пасевам. Снежнае покрыва, якое лягло на зямлю раней, чым ударылі маразы, уратавала палаткі ад вымярзання. Дарэчы, снегу было таксама многа, не кожны год столькі яго выпадае. У Віцебскай вобласці, напрыклад, вышыня снежнага покрыва даходзіла да 60 сантыметраў...

Але ўсё гэта ўжо ўспамін. На Беларусі зараз вясна. А разам з ёю надыйшла і пара традыцыйных паводкаў. Разліліся вялікія і малыя рэкі, выйшлі з берагоў азёры.

Фотарэпартаж Яўген Казюля, здымкі якога мы сёння публікуем, пабываў на Палессі, у Столінскім раёне, дзе разлівы звывайна самыя вялікія на Беларусі. Яшчэ гадоў дваццаць назад, бывала, плывеш на лодцы, а вакол, на многія кіламетры — толькі вада, сярод якой стаяць затопленыя вёскі і хутары. Помніцца і паво-

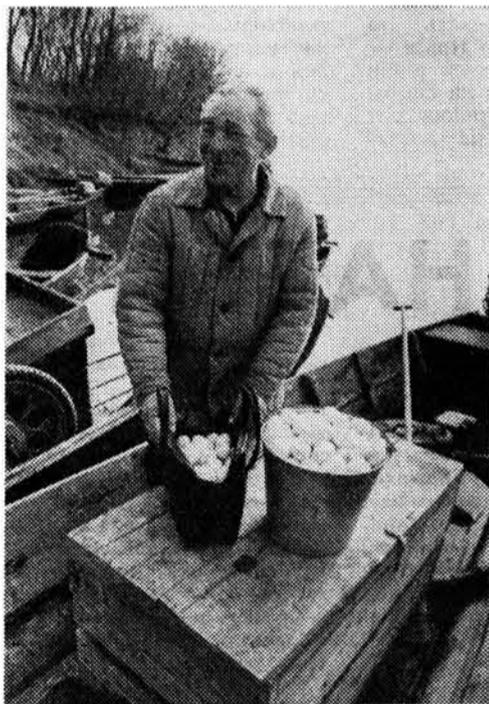

дка 1979 года. Тады стыхія нанесла гаспадаркам раёна значны ўрон. Людзей даводзілася на час перасяляць у небяспечныя месцы.

А ўсяму прычынай — рака Гарынь, невялікая, але вельмі каварная. Вясной, прыняўшы воды ледзці не з усяго Валына-Падольскага ўзвышша, яна нясе іх больш чым Прыпяць, у якую ўпадае. Невялікая рака, натуральна, не можа змясціць столькі вады. Вось Гарынь і выходзіць з берагоў, разліваецца кіламетраў на дваццаць у шырыню.

Таму да кожнай вясны тут рыхтуюцца вельмі грунтоўна. Многа тэхнікі, сотні людзей працавалі сёлета на ўмацаванні асабліва небяспечных месцаў. Было паднята палатно некаторых дарог, насыпана 12 кіламетраў дамбаў (іх у раёне ўжо больш за 200 кіламетраў), нарыхтаваны тысячы мышкоў з пяском для ліквідацыі магчымых аварый. Таму сёлета паводка асаблівых праблем не стварыла. Хаця пад'езды да некаторых вёсак і заліло, але забеспячэнне насельніцтва, калгасаў і саўгасаў не было парушана. Людзі абаранілі самі сябе. Праўда, і прырода тут вельмі дапамагла. Вясна была не дружнай — то сонца, то марозік — і снег раставаў паступова.

Але спадзявацца на тое,

што і наступныя паводкі будуць такімі ж беспраблемнымі, не варта. Ад Гарыні, кажучы людзі, можна ўсяго чакаць. Таму патрэбны нейкія кардынальны меры. І яны прымаюцца. Беларускія спецыялісты распрацавалі праект утаймавання Гарыні. Каля Давыд-Гарадка, які размяшчаны на яе нізкіх берагах, рака атрымае другое рэчышча, якое пойдзе ў абход горада. Канал даў-

жынёй пяць кіламетраў ужо капаецца. У час піку па ім будзе праходзіць больш тысячы кубаметраў вады ў секунду. Акрамя таго, расшырыцца рэчышча каля Давыд-Гарадка. Па 14-кіламетроваму каналу значная частка сцёку будзе перакідвацца ў рэкі Ствігу і Льву. Гэты праект прадугледжвае ахову ад паводкавых вод горада Століна і 27 іншых населеных пунктаў, больш трыццаці тысяч гектараў

сельскагаспадарчых угоддзяў.
НА ЗДЫМКАХ: член раённай паводкавай камісіі Яфім ВОЛКАЎ (справа) і супрацоўнік дарожна-эксплуатацыйнага ўпраўлення г. Століна Віктар КРАСОУСКІ аб'язджаюць затопленыя месцы; умацаванне ахоўнай дамбы на дарозе Столін—Струга; Мікалай НЯМШОН едзе на кірмаш з адрэзанай вадай вёскі Атвержычы; школьнік з вёскі Харомск Валодзя МАКСІМОВІЧ.

СОВЕТСКИЕ ПОЛКОВОДЦЫ

Толбухин Федор (1894-1949), Маршал Советского Союза, один из прославленных советских полководцев Великой Отечественной войны. На военной службе с 1914, в Советской Армии — с 1918 года. Участник первой мировой и гражданской войн. В 20—30-х годах на штабных должностях. В 1938—1941 годах начальник штаба Закавказского военного округа. Во время Великой Отечественной войны в 1941—1942 годах начальник штаба ряда фронтов, командующий армией. С марта 1943 командующий Южным (с 20 октября — 4-й Украинский), с мая 1944 года до конца войны — 3-м Украинским фронтами. После войны командовал Южной группой войск, затем войсками Закавказского военного округа. Герой Советского Союза, Герой НРБ. В описываемый период — командующий 4-м Украинским фронтом.

Осенью 1943 года советские войска, изгнав фашистов с Северного Кавказа и освободив значительную часть Украины, блокировали 200-тысячную 17-ю армию вермахта на Крымском полуострове. Гитлеровское командование придавало удержанию Крыма большое значение. Присутствие там сильной группировки немецко-фашистских войск использовалось правящей верхушкой третьего рейха для оказания давления на Турцию и удержания в составе агрессивного фашистского блока королевской Румынии и царской Болгарии. Крым прикрывал балканский стратегический фланг вермахта и важные для Германии морские коммуникации, идущие от Босфора и Дарданелл к западному побережью Черного моря. Кроме того, удерживая в своих руках Крым, гитлеровцы угрожали южному флангу наступавших советских войск и сковывали действия советского Черноморского флота, который был лишен основной своей базы — Севастополя. Гитлер лично приказал командующему 17-й армией генералу Енеке во что бы то ни стало не допустить советские войска в Крым. Поэтому командование немецкой 17-й армии

принимало все меры к тому, чтобы укрепить свои позиции на Перекопском перешейке, соединяющем Крымский полуостров с материком. Были построены мощные оборонительные линии глубиной до 35 километров.

Советские войска 4-го Украинского фронта, которым командовал генерал-полковник Федор Толбухин еще в конце 1943 года, овладели частью Перекопского перешейка, а также, форсировав Сиваш, захватили небольшой плацдарм на северном побережье Крыма. И теперь готовились к броску на Крымский полуостров.

Как взять Крым? Этот вопрос стоял перед Толбухиным. За свою многовековую историю Крым не раз становился ареной сражений. И почти всегда те, кто наступал на него с севера, врывались на полуостров через Перекоп. Это был испытанный путь, суливший верную победу. Но преодолеть 35 километров, насыщенных оборонительными сооружениями и войсками противника, под губительным огнем артиллерии и пулеметов, под ударами вражеской авиации — означает медленные темпы наступления, большие потери, затяжные бои. А что, если использовать маленький плацдарм за Сивашем? Навести переправу, скрытно сосредоточить войска и нанести главный удар оттуда, а для противника создать впечатление, что основные силы будут действовать на Перекопе. Вскоре это решение окрепло, приобрело зримые очертания: да, Крым надо брать с Сивашского плацдарма.

Однажды, возвратившись из поездки в части, находившиеся на переднем крае, Федор Толбухин, устроившись за кипящим самоваром, делился впечатлениями с ближайшими помощниками.

— Вчера привелось мне услышать такой спор солдат в траншее, — рассказывал он. — Один из них говорит своему товарищу, что он прямо-таки разочаровался в Крыме. Прежде не привелось ему тут побывать, но слышан был, что Крым — это сплошь пальмовые рощи да розы. А что же на самом деле? Даже кустарника нет и воды питьевой не доста-

нешь. Собеседник его стал доказывать, мол, то, что перед ним, это вовсе еще не Крым, а только черный ход в него, как в хорошем доме, где не всех пускают с парадного крыльца...

Толбухин обвел присутствующих взглядом и неожиданно закончил уже чисто деловым предложением:

— Так вот, мне и подумалось тогда: всем нам следует хорошенько изучить своеобразие этого дома. Надо всегда иметь перед глазами наглядный его план — и с парадным, и с черным ходом в него.

Предложение командующего было реализовано штабом в виде подробной рельефной карты Крыма. А «черный ход», через который предстояло туда войти 4-му Украинскому, имел обозначенные на этой карте собранные разведкой мельчайшие детали вражеской обороны и сведения о группировке его войск.

Федор Толбухин часто обращался к этой карте, продумывал план будущих действий.

Одновременно велась интенсивная подготовка Сивашского плацдарма к предстоящему наступлению. Еще в ноябре саперы, работая в ледяной воде под артиллерийским обстрелом, навели первую переправу через Сиваш, в декабре сделали вторую. По ним на плацдарм хлынули техника, боеприпасы, горючее, продовольствие — все необходимое для крупного наступления. Доставка людей и грузов велась ночами, скрытно, сами переправы тщательно маскировались. В феврале 1944 года небыва-

лый шторм снес переправы — построили новые. По ним в нужный момент должны были в короткий срок переправиться главные силы войск и с ходу рвануться на врага. К апрелю 1944 года через Сиваш было переброшено 40 тысяч человек, 20 тысяч единиц боевой и транспортной техники.

В то же время на Перекопе, чтобы ввести противника в заблуждение, устанавливались мощные 203-миллиметровые орудия, которые вели методичный огонь по вражеским укреплениям, производились ложные перегруппировки войск, крайне примитивным кодом велись переговоры по радио, создавались ложные районы сосредоточений, имитирована была выгрузка крупных контингентов войск, перевозка морских десантов. Фашистское командование усиленно укрепляло этот участок, перебрасывало сюда резервы.

В марте командующего фронтом и начальника штаба вместе с представителем Ставки вызвали в Москву.

Рельефную карту Крыма, над которой прошли многие бессонные ночи, Федор Толбухин приказал взять с собой. По ней он и докладывал Верховному Главнокомандующему И. В. Сталину замысел и план предстоящей операции.

Расхаживая по кабинету, Верховный слушал доклад командующего фронтом, сосредоточенно поглядывая трубкой, останавливался, снова и снова разглядывал карту, вынимал трубку изо рта и, тыча мундштуком в ту или иную точку, говорил:

— Вот черти!.. Смотрите, где они надумали укрепиться.

Толбухин не преуменьшал трудностей, ожидавших советские войска в Крыму, но и не преувеличивал их. Из доклада было видно, что фронт даром времени не терял и подготовка операции ведется основательная.

И пробил час атаки. 8 апреля 1944 года 4-й Украинский фронт перешел в решительное наступление. В первый день наступления Толбухин прибыл на Сивашский плацдарм в 51-ю армию, нанеся главный удар. Выяснилось, что армия натолкнулась на сильное сопротивление,

он приказал своему начальнику штаба генералу Сергею Бирюзову: «Займитесь 1-м корпусом. В то же время не ослабляйте внимания и к 63-му корпусу, от которого, на мой взгляд, зависит сейчас успех всей армии». Он не ошибся. После усиления 63-й корпус прорвал оборону. Советские танковые части устремились вперед и 13 апреля овладели административным центром Крыма — Симферополем. Советская Приморская армия, начав наступление на Керчь 11 апреля, также быстро продвигалась вперед. К середине апреля весь Крым, за исключением Севастополя, был освобожден. Советские войска начали подготовку к штурму этого города.

Руководство третьего рейха решило любой ценой удерживать Севастополь. Новый командующий 17-й армией генерал Альмендингер писал в обращении к своим войскам: «Я получил приказ защищать каждую пядь Севастопольского плацдарма. Я требую... чтобы никто не отходил и удерживал бы каждую траншею, каждую воронку и каждый окоп... Германия ожидает, что мы выполним свой долг». Используя горы, окружавшие Севастополь, фашисты возвели вокруг города три полосы железобетонных оборонительных сооружений. Каждый метр земли на подступах к Севастополю простреливался артиллерийским и пулеметным огнем. Но ничто не смогло остановить наступательный порыв советских войск.

В 1941—1942 годах фашисты осаждали Севастополь 250 дней и захватили город лишь после того, как его защитники, оказавшись в глубоком тылу противника, были эвакуированы на Кавказ. Теперь же, в 44-м, советские части, начав 7 мая штурм города, уже через 3 дня, к вечеру 9 мая, полностью овладели им, а 12 мая завершили разгром остатков вражеских войск, отступивших на мыс Херсонес. Потери фашистской 17-й армии составили 100 тысяч человек, вся боевая техника противника попала в руки советских войск. Крым вновь стал советским.

Анатолий КИСЕЛЕВ.
(АПН).

ААН: НАДЗЕІ І ТРЫВОГІ

[Заканчэнне.

Пачатак на 2, 3 стар.]

забороне прапаганды ваіны, аб выдачы і пакаранні нацысцкіх злачынцаў, прынцыпы міжнароднага супрацоўніцтва ў адносінах выяўлення, арышту, выдачы і пакарання асоб, вінаватых у ваенных злачынствах і злачынствах супраць чалавецтва, канвенцыю аб непрымяненні тэрміну даўнасці да ваенных злачынцаў і злачынцаў супраць чалавецтва. У апошнія гады нашы дэлегацыі вядуць вялікую работу, дабіваючыся канкрэтных крокаў па ўмацаванню міжнароднай бяспекі, прадухіленню ядзернай ваіны, раззбраенню, для забароны распрацоўкі і вытворчасці новых відаў зброі масавага знішчэння, а таксама ў эканамічнай, міжнародна-прававой і сацыяльна-гуманітарнай галінах. Прадстаўнікі БССР выбіраюцца на выбарныя пасады ў розныя органы на міжнародных сесіях і канферэнцыях. Беларуская ССР з'яўляецца ўдзельнікам 158 шматбаковых дагавораў і пагадненняў па розных пытаннях, у распрацоўцы якіх яна прымала непасрэдны ўдзел. Яны строга захоўваюцца.

— Беларусь з'яўляецца членам удзельнікам больш 60 міжнародных арганізацый і іх органаў. Нашы дэлегацыі прымаюць непасрэдны і актыўны ўдзел у распрацоўцы і прыняцці на гэтых форумах рашэнняў, якія адпавядаюць мэтам умацавання міру і супрацоўніцтва, уносяць свае прапановы. Прыкладзіце, калі ласка, прыклады такой дзейнасці нашай дыпламатыі.

— У ЮНЕСКО па нашых прапановах прыняты шэраг рэзалюцый, накіраваных на развіццё супрацоўніцтва ў галіне адукацыі, навукі і культуры, інфармацыі, на ўмацаванне міру і ўзаемаразумення паміж народамі. У Мінску ў 1982 годзе была праведзена Міжнародная канферэнцыя «Славянскія культуры і сусветны культурны працэс», а ў 1983 годзе — I Міжнародны кангрэс ЮНЕСКО па біясферных запаведніках. Толькі за апошні час пад эгідай ЮНЕСКО выйшлі ў свет на замежных мовах анталогіі беларускай паэзіі і беларускага апавадвання, манатрафіі пра беларускага асветніка і першадрукара Ф. Ска-

рыну, пра народных паэтаў Беларусі Я. Купалу і Я. Коласа, манатрафія «Вышэйшая адукацыя ў Беларускай ССР». У часопісе «Курьер ЮНЕСКО» і іншых публікацыях, што выдаюцца гэтай арганізацыяй, друкуюцца артыкулы аб вопыце Беларусі ў вырашэнні праблем адукацыі, навукі, культуры. Намі выдаецца і накіроўваецца за рубж на замежных мовах «Бюлетэнь Камісіі БССР па справах ЮНЕСКО».

Як вядома, ЗША, незадаволеныя прагрэсіўным характарам дзейнасці ЮНЕСКО, выйшлі з гэтай арганізацыі. Аднак вопыт гісторыі паказвае, што спробы спыніць прагрэс — справа безнадзейная. Намаганнямі дзяржаў — членаў гэтай арганізацыі эфектыўнасць ЮНЕСКО будзе захавана.

У Міжнароднай арганізацыі працы прадстаўнікі БССР прымаюць актыўны ўдзел у распрацоўцы канвенцый і рэкамендацый, накіраваных на забеспячэнне правоў працоўных і дастойных умоў працы і жыцця для іх. У многіх з іх улічаны наш вопыт і прапановы. БССР — удзельнік цэлага раду канвенцый МАП. Разам з гэтым мы

выступаем цвёрдымі праціўнікамі спроб некаторых заходніх краін перашкодзіць дзейнасці МАП на карысць працоўных усяго свету і выкарыстаць гэтую арганізацыю ў антысацыялістычных мэтах.

У рамках Еўрапейскай эканамічнай камісіі мы актыўна працуем у Рабочай групе па аўтаматызацыі машынабудавання, у камітэтах па транспарту, сельскай гаспадарцы, газу, водных праблемах, надаём вялікае значэнне нашаму ўдзелу ў дзейнасці Старшых эканамічных саветнікаў і Старшых саветнікаў па навакольнаму асяроддзю. Удалося дабіцца прыняцця рашэнняў, якія пацвярджаюць ролю ЕЭК як інструмента падтрымання дыялогу па развіццю раўнапраўных эканамічных адносін на шматбаковай аснове ў гэтым рэгіёне, распрацаваць важныя міжнародныя пагадненні і дамоўленасці.

У сакавіку 1985 года ў Беларусі адбыўся міжнародны семінар ЕЭК ААН «Развіццё і выкарыстанне парашковай металургіі ў машынабудаванні».

У Міжнародным агенцтве па атамнай энергіі прадстаўнікі Беларусі сумесна з іншымі са-

цыялістычнымі краінамі вядуць работу па забеспячэнню выкарыстання атамнай энергіі ў мірных мэтах і ўмацаванню рэжыму нераспаўсюджвання ядзернай зброі. Эксперты з 22 краін па лініі МАГАТЭ прыязджалі ў Беларусь у навукова-азнамяленчую паездку.

Хачу адзначыць, што ва ўсіх органах сістэмы ААН, нягледзячы на складанасць і пагаршэнне міжнароднага становішча, пазіцыі краін сацыялістычнай садружнасці, у тым ліку і Беларускай ССР, карысталася і карыстаецца вельмі шырокай падтрымкай народаў і ўрадаў пераважнай большасці краін — членаў ААН.

У заключэнне хацеў бы падкрэсліць, што ў аснове нашай дзейнасці на міжнароднай арэне заўсёды былі і застаюцца ленынскія прынцыпы мірнага суіснавання і ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва дзяржаў з розным грамадска-палітычным ладам. Таму Саветская Беларусь як член Арганізацыі Аб'яднаных Нацый заўсёды будзе накіроўваць свае намаганні на вырашэнне асноўнага права кожнага народа Зямлі — жыццё ва ўмовах трывалага міру.

Integrity of human spirit

As I listen to the voices coming from the tape recorder, it's as if the world has split in two — the prewar immediately recedes into the past, but the war seems to have no end.

When I asked the people I interviewed about the war, they pondered for a moment and then started recalling the details of their prewar existence, as if wishing to push away that border line beyond which everything — their childhood, youth, the life of their relatives and friends — ceased to exist.

«The war claimed a lot of people. The dead were buried in far-off nooks of trenches, in deep shell holes, in common graves at crossroads and on hills under lonely birch trees — everywhere — in the hospital graveyards in the Urals and the solitary graves of partisans in Italy and Norway.

«The shell fragments, large and small, and the bullets that had flattened out against our bones were plucked out in field hospitals from us, half dead, then we were sewn up or patched up with white threads (yes, they were white, I saw it myself) in field or other hospitals and many of us went back to the flames, to the battlefields, covering that lethal road over and over again. Over and over again!»

«On the double, raise the company to arms — it is war!»

By 9 a.m. the Germans had surrounded the fortress. Major Pyotr Gavrilov was in command in the Eastern Fort where Makavor was. A quadruple anti-aircraft machine gun was hauled to the first floor of the barracks and aimed at a crossroads outside. «The Germans advanced in a skirmish line», said Makarov, «and we mowed them down at point-blank range. All of them. We repulsed seven attacks before they managed to smash our gun.

«Women and children were hiding in the fort. A Nazi chemical regiment arrived on June 27 and threw tear-gas grenades at the base of the casemates. There were plenty of gas masks to go around, but mothers had to twist the rubber helmets so that they would protect the children's small heads.

«In broken Russian the Germans shouted through megaphones, calling on us to give up, saying that Minsk had been taken and fighting was raging in Smolensk. We smothered the megaphones with grenades. They were silent for a while and then they started all over again. On June 29 they warned us: 'If you don't surrender, we'll drive you into the ground.

«Heavy bombers came on June 30. A bomb hit the ammo depot and the fortress heaved like a raft on water.»

He had severe shell shock and was taken prisoner. However, he made a daring escape. Makarov entered Brest on July 28, 1944, with the partisan brigade which had joined the Red Army troops.

A few words about Major Gavrilov. He spent many days in the fortress without any food or water. His last battle was on July 23. When, half alive, he was taken prisoner, even the enemy gave its due to the courage and fortitude of the Soviet officer.

Gavrilov was awarded the title of Hero of the Soviet Union after the war. He died in 1979 and was buried, in accord with his will, in Brest, in the garrison cemetery.

THIRST

A West German journalist that visited the Brest Fortress asked Anastasiya Arshinova, who had been one of its defenders: «Do you hate Germans?»

«I hate fascism», she said. She is quite an attractive woman even now that she is a grandmother of four and a great-grandmother. Back in '41, she was an officer's wife, an expert rider, sharpshooter and a nurse. She was also a jack-of-all trades, and an irresistible woman. But the main thing was not her beauty but her disposition: Anastasiya (Nikitina by her first husband) was always in the

thick of events, always next to the soldiers. At the same time was bringing up two children — her son, Slava, and her daughter, Nina.

On Saturday, June 21, her 7-year-old son went to the cinema to see «Chapayev» and came back very late. It seemed that no sooner had they gone to sleep than the powerful bang came. A wall of the room opened up, like a door, revealing the street outside.

«I grabbed the children and fled from the house. Women were running to and fro and soldiers were firing machine guns. The sky was black with planes.

«Chief of Staff Ivan Akimochkin commanded that a hospital be deployed on the HQ premises. We tore up red tablecloths into strips, because it was already impossible to reach the hospital, and started to lay out the first wounded on the floor. We managed more or less with the dressings. The worst thing was the lack of water. The kids were bawling and the wounded died, pleading for us to at least moisten their lips. It was unbearably hot. The place was full of smoke, soot and the stench of decomposing bodies.

«It was 250-300 metres to the river. Several women started to crawl to it but were killed. Then I set off with a machine gunner covering me from above, suppressing enemy fire. Time seemed to stand still. Dead bodies floated down the river. I filled a water bottle and started to crawl back. Then I saw the machine gunner get off the rampart — he was out of ammo. He was awful to look at. He looked at the water bottle that I was carrying and I knew that if I let him take it in his hands, he would drain it at a gulp. I told him: «There are so many little children and your wounded mates there». And you know, I'll never in my life forget that soldier. He rejected my hand with the bottle and said: 'Take the water there, give some first to the children and what is left — to the soldiers.'

«Nikolai Nesterchuk, the CO of defence, crawled to us one night — we rushed to him asking where our troops and the front were. He said to us: 'I've no good news for you, but we're firmly convinced that our troops will soon come and rout the fascists, and if we won't survive till then, tell our people that we fulfilled our military duty and did everything possible. We're running out of ammo and there are less and less of us with each passing day.'

«When he started saying his goodbyes a soldier cried out: 'Comrade Commissar, come to me!' He grasped Nesterchuk by the neck and pleaded that Nesterchuk take him to the others

because although wounded, he could still shoot. And Nesterchuk said to all the wounded in a gentle voice: 'My dear sons (he was a Civil War veteran himself), you lie here and we'll try to hold the fort.'

«A couple of days later we learned that Nesterchuk was killed when the Germans broke through our lines. Akimochkin was killed before his wife's eyes.

«Two more days passed, we broke the concrete floor and started digging round the clock but only managed to get down to wet sand. We put it into a rag and pressed it against our lips.

«I don't know on what day it happened, at the time we didn't count them, I only noticed that another night followed another day. The fascists broke through, surrounded the hospital, chased the women out and finished the wounded off. Only afterwards was it established that it happened on July 4 or 5.

«We were led over the bridge and told to lie down near the heavy guns that were shelling the fortress. It seemed like our brains were oozing out of our skulls and blood flowed from the ears of children. It was there that I saw that my three-year-old daughter was turning gray under my very eyes.'

WE HAVE NOT YET TOLD EVERYTHING

The Bobruisk regiment of self-propelled guns, in which Sergeant Kolesov served as a loader, went on the offensive on January 12, 1945.

«Of course, this was already a different kind of war», he reminisces. «Our tanks and artillery pieces were innumerable and the sky was dark with our IL assault planes. All our actions were well thought out. Fighting at the front were young people or old men — fiftyish or so. What did we feel at the time? Our main feeling was — to do what we had to do and survive. Because it would be such a pity to die at the very end. My father was killed in 1942 near Bryansk, but we survived to the day when we even started to search for Hitler himself among the POWs!

«Late in April we got into Barth, a German town. Our self-propelled guns stood in a fan-like position. One of them turned and rolled towards a fence covered with barbed wire. It crushed the gates and merry people in light-coloured, well-pressed, patched in places uniforms rushed from the gates. They were POW US fliers shot down over Germany. They were obviously waiting for us. And there we were standing around them in our soiled quilt jackets feeling awkward. A legend was in the making that the Russians were grim. Grim! But then, our soldiers were exhausted in battles, they had crawled over half of Europe on their bellies. Let us see anyone else fight a war like that!

«It was a stone's throw to Victory. I remember how in early May, a light plane flew over us, came down as low as it could and switched the engine off. The pilot put his goggles up, and we saw that it was a girl, and she shouted to us: 'Hey! Our troops have captured Berlin!'

«So it all ended. Immediately after the war I was packed off to a TB hospital and was invalidated out of the ranks in the autumn of 1945.

«Why did I start writing? I've lived a good life and I don't need a thing. I am happy. In summer I go for walks and fishing.

«But the war doesn't let go. We haven't yet said everything. We haven't yet told the entire tragedy.

«The past is a teacher. Throughout these years I thought — when we came to the war we were boys, but when we saw all that blood-letting and it struck our souls, something real got impressed in us».

Olga MARTYNIENKO

HIGH AWARD

Metropolitan FILARET of Minsk and Byelorussia has been awarded, by a Decree of the Presidium of the USSR Supreme Soviet, the Order of Friendship Among Peoples for his patriotic activities in defence of peace and on the occasion of his 50th birthday.

The award was presented in Minsk, at the Presidium of the Byelorussian SSR Supreme Soviet. Ivan Polyakov, President of the Presidium of the Republic's Supreme Soviet, congratulated the Metropolitan and wished him good health, long life and successes in his peacemaking activities. Ivan Polyakov said that the Soviet government which is steadfastly conducting a policy of peace, is following the line of international detente, disarmament and averting any military conflicts whether nuclear, neutron, on land or in space. It has always supported and encouraged the social activities of its people aimed at benefitting peace.

«In accepting this high award», said Metropolitan Filaret of Minsk and Byelorussia, Chairman of the External Relations Department of the Moscow Patriarchate, «I would like to note that the Russian Orthodox Church strives, both in its patriotic upbringing of believers and in its external activities for the noble ideas of international peace, security and justice to triumph throughout the world. The Orthodox episcopate, clergy and the flock are raising their voices for peace on Earth not only in prayers but also from the rostrums of international conferences and forums of religious and lay people».

Among the guests of honour who came to Minsk to congratulate the Metropolitan were Lubomir Mirejovský, General Secretary of the Christian Peace Conference, and Kazimierz Morawski, member of the Council of State of the Polish People's Republic, chairman of the Christian Public Association. This is what Kazimierz Morawski told, in part:

«Peace is an asset for the whole of humanity. The ecumenical church movement, the laic progressive organizations and the international movement of democratic youth see their goal in preserving this asset. I think that in the peace-making context, it is possible to say that the values of Christian humanism and of Marxist-Leninist humanism coincide because man and his sacred right to life and to freedom are in the focus of their attention.

«We are witnessing in the presentday complex international situation how the Church in the USA is being turned into a politicians' tool with President Reagan justifying his militarist policy with quotes from the Bible.

«The activities of Metropolitan Filaret offer an example of someone serving the cause of peace. His merits have been befittingly appreciated by the Soviet government. The PPR government, regarding this man as a genuine peacemaker concerned with the benefit of all people, has, in its turn, nominated him for the awarding of the Order for Assistance and Friendship, and the Polish Christian Public Association awarded him the Peacemakers Are Blessed Medal».

Svetlana SAVRASOVA

THEY FOUGHT TO THE DEATH

When the Brest Fortress is mentioned, «legendary» is the epithet usually used. But reality in this case is much stranger than fiction!

The Nazi troops attacking the fortress outnumbered its defenders 10 to 1. The 45th German Rifle Division lost more men in the battle for the fortress than it did in all its operations in Europe.

I began talking with Kolesov about the war in the Hero-Fortress. The March snow was softly falling on the charred ruins. Hot air shimmered over the Eternal Flame and the spring freshets circumvented the inscription: «They fought to the death. Glory to the heroes».

They lie together under the granite slab. Lieutenant Alexei Naganov, whose remains were found in 1949 — with a cocked pistol in his hand, a round in the chamber — and Captain Shablovsky who dived into the river when he was captured. Senior Sergeant Grigoryan, Private Nur Sadykov, Private Botabai Suleimenov, Senior Sergeant Akaky Shevardnadze — the fortress was defended by soldiers of 30 nationalities. And more names and surnames and also — name unknown.

«Sometimes I marvel», Kolesov broke the silence, «how many definitions were invented for war! Aristotle said it was a 'method for acquiring slaves', and Clausewitz — 'a continuation of political intercourse with the admixture of different means'. But did it cross the scholars' minds, what those who are being sent to the inferno to continue political intercourse with different means, feel? Not so long ago I read that a shell piercing armour develops a force up to a million horsepower. But did anyone ever measure the degree of human pain?»

At the entrance to the Brest Fortress museum we were met by an elderly, lanky man with a granite-hard face. The telephone rang and he answered: «Makarov on duty».

In 1941 Grigory Makarov served in the fortress as a veterinary surgeon. He was waiting to be demobbed, to go back to his parents and fiancée in the Kalinin Region.

Many years after the war, Makarov took part in the crowd scenes when the film «Immortal Garrison» was made. However, he couldn't watch the film when it was ready because of a lump in his throat. In real life June 22 was as follows:

«I was awakened by the din, it was still dark, shells were exploding, shell fragments hit the ceiling and the light went out. I shouted to the orderly:

22 КРАСАВІКА—115 ГАДОЎ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ У. І. ЛЕЊІНА

ГІСТОРЫЯ АДНОЙ ПАШТОЎКІ

1918 год. На Савецкую Украіну рушаць войскі германскіх інтэрвентаў. У гэты цяжкі час партыя даручыла старшыні ЦВК Украіны В. Затонскаму арганізаваць выпуск палітычнай літаратуры для рабочых і сялян. Так у Петраградзе, дзе была наліграфічная база, з'явілася на Ліцейным новае выдавецтва.

Першай яго работай стала паштоўка з адлюстраваннем Леніна, якая павінна была пазнаёміць шырокія народныя масы з воблікам правадыра.

Аўтарам паштоўкі па парадзе наркома асветы А. Луначарскага стаў вядомы жывапісец У. Эме (псеўданім — Эміраў). Вобразны мастак-публіцыст, Уладзімір Эміраў вырашыў у аснову малюнка пакласці фотакартку Леніна, зробленую ўраджэнцам Мінска, фотартрэтывістам-прафесіяналам М. Напельбаўмам для кнігі яго выбраных твораў. Майстэрства нашага земляка высока цаніў Уладзімір Ільіч, на яго фотакартках пакінуў ён свае,

Вл. Іл. Ульяноў (М. Ленін)
Прадэстаўляе адной з паштоўкаў

цяпер добра вядомыя аўтографі. Кампазіцыя, задуманая мастаком, удалася. Але калі паштоўка ўжо друкавалася, у друкарню ўварвалася банда эсэраў. Увесь падрыхтаваны да адпраўкі тыраж, а таксама клішэ былі знішчаны.

Выпадкова ўцалела толькі некалькі экзэмпляраў. Адзін з іх праз дзесяцігоддзі і перадаў у музей удзельнік Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны І. Ліўко.

Да селяніна з вёскі Мястэчка, што на Віцебшчыне, рэдкая паштоўка трапіла ў тым жа грозным васемнацятым. За мужнасць і адвагу ўзнагароджвалі тады камандзіры сваіх байцоў зброяй, гадзіннікамі, фуражкамі... Камісар палка, у якім служыў чырвонаармеец-беларус, адзначаючы яго храбрасць перад строем, дастаў з кішэні гімнасцёркі кавалачак кардону з дарагім адлюстраваннем: «Беражы, Іосіф...»

Многія гады бйорг паштоўку Іосіф Іванавіч. Давала яна яму сілы выстаць у гады фашысцкага ліхалецця, умацоўвала веру ў будучую перамогу.

Убачыць цёплы, родны ленінскі погляд прыходзіць у залу Дзяржаўнага музея БССР мінчане і госці сталіцы, школьнікі і ветэраны.
Л. ПЕРАСЫПКІНА.

УДЗЕЛЬНІКІ САМАДЗЕЙНАГА ХОРУ— ВЕТЭРАНЫ ВАЙНЫ І ПРАЦЫ

ІМ ДАРОГІ ТЫЯ НЕЛЬГА ЗАБЫЦЬ

Удзельнікі гэтага не зусім звычайнага самадзейнага мастацкага калектыву Палаца культуры Беларускага рэспубліканскага Савета прафсаюзаў — людзі немаладыя. На іх строгіх малінавых сукенках і чорных касцюмах ордэны і медалі.

Мне неаднойчы даводзілася слухаць выступленні гэтага хору. Заўсёды захаплялася іх жыццядараснасцю, энергіяй, сапраўды маладым запалам. У рэпертуары калектыву песні і вершы аб героях Вялікай Айчыннай, аб людзях працы, аб міры, цану якога яны ведаюць добра. І на кожным канцэрце, пасля кожнага нумара публіка ўстае і доўга апладыруе. Аднойчы я назірала, як падчас выканання хора арыяны Маці з пэўнага А. Новікава «Нам патрэбны мір» мая суседка ў глядзельнай зале выцірала слёзы. Мабыць, у яе нехта загінуў у вайну, — падумала тады. А калі праз некаторы час са сцэны загучалі да болу знаёмыя радкі з вершаў Вольгі Бергольд, паэтэсы блакаднага Ленінграда, дарэмна сама спрабавала праглынуць падступішы да горла камяк. У праграме калектыву шмат розных па характары і настрою нумароў: тут і вясёлая «Песенка пажылых людзей» Дунаеўскага, і лірычны вальс «Амурскія хвалі». Але песні аб міры — заўсёды яе дамінанта. Гэта зразумела. Сярод спевакоў многа герояў барацьбы з гітлераўскім фашызмам. Напрыклад, Антаніна Яршова. Гледзячы на яе, такую сціпую, цяжка ўявіць, што гэта жанчына ўдзельнічала ў ліквідацыі банды фашысцкіх дыверсантаў. Або Зоя Сакаўцова, адна з лепшых салістак хору. Прафесійная актрыса, яна ў гады вайны кінула тэатр і працавала санітаркай у эвакуацыянальным шпіталі, потым там жа загадчыцай бібліятэкі, кірвала мастацкай самадзейнасцю, рыхтавала з раненымі імпрывізацыі, чытала вершы, танцавала і спявала сама. Наталія Собалева — медсястра асобнага лыжнага разведбальнага, удзельніца аперацыі «Баграціён», кавалер ордэна «Чырвоная зорка».

Калі размаўляла з самадзейнымі спевакамі, пацікавілася, чаму яны, людзі ў гадах, пенсіянеры так адданыя свайму захапленню. Дарэчы, адны толькі выезды на канцэрты патрабуюць нямяла сіл. Адказ пачула ад 84-гадовай Рэгіны Бабковіч:

— Для мяне важна не толькі спяваць, але быць у калектыве, адчуваць сябе патрэбнай людзям. А навошта інакш жыць?

Гэта жыццёвае крэда Рэгіны Карлаўны. З дзевятнаціці год працавала яна настаўніцай у школе. У ваенныя гады ў эвакуацыі разам са сваімі вучнямі вязала цёплыя рэчы і адсылала франтавікам, даглядала раненых, пісала іх блізкім пісьмы і чакала пісьмаў сама: муж і сын змагаліся на фронце. Атрымала медаль за доблесную працу ў час Айчыннай вайны. Пазней за педагогічную дзейнасць Рэгіна Бабковіч адзначана краінай ордэнам Леніна і «Знак Пашаны».

Баявое брацтва звязвае з удзельнікамі калектыву і Ілью Разанава. Ён старшыня савета хору. Таксама ваяваў. Дайшоў да самага Берліна. Тут, у хоры, яго таварышы, блізкія яму назаўсёды людзі. Сёлета мінскаму хору ветэранаў вайны і працы споўні-

лася дваццаць шэсць год. Доўгі час на грамадскіх пачатках ім кіраваў Мікалай Прыселкаў, у мінулым га-лоўны хормайстар Беларускага тэатра оперы і балета. Падобныя мастацкія калектывы існуюць у многіх рэспубліках. Мінчане падтрымліваюць сувязі з трыццацю пяціца з іх — у Маскве, Ленінградзе, Кіеве, Рызе, Вільнюсе, Таліне. Перапісваюцца, прыязджаюць адзін да аднаго ў госці, разам адзначаюць юбілей.

Папулярнасць і аўтарытэт у хоры трывалыя. Ад запрашэнняў выступіць ён ніколі не адмаўляецца. Таму самадзейных спевакоў можна бачыць у калгасах, дамах адрачынку, заводскіх клубах і Палацах культуры, воінскіх часцях, у школах. І не толькі ў Беларусі. Ездзілі з канцэртамі ў Эстонію, Харнаў, Царства. Цяпер рыхтуюць спецыяльную святочную праграму да 40-годдзя Перамогі. Рыхтуюцца старанна. Бо гэта свята для іх — самае вялікае.

Хор ветэранаў вайны і працы карыстаецца вялікай падтрымкай не толькі ў гледачоў, але і ў кіраўніцтва прафсаюзных камітэтаў. Ім заўсёды прадастаўляецца зала для рэпетыцый, за кошт прафсаюза — транспарт для паездкаў, прыгожыя сцэнічныя касцюмы. Увага да народнай творчасці ў краіне і рэспубліцы самая пільная. А тым больш, калі артысты такія паважаныя людзі.

Ну, а саміх спевакоў песня падтрымлівае, дапамагае стварэнню добрага эмацыянальнага настрою. Максім Рабіновіч, напрыклад, гаворыць пра сябе каротка:

— Чаму я ў хоры? Люблю спяваць. Спявалі мае бацькі, брат. Дачка — прафесійны музыкант. Песні — частка майго жыцця.

— Што значыць для чалавека песня, я па-сапраўднаму зразумеў яшчэ ў ліпені сорак першага, — расказвае саліст хору А. Недарэзаў. — Я тады спяваў у франтавым ансамблі Беларускай ваеннай акругі. Помню, давалі канцэрт у раёне Юхнова Смаленскай вобласці для невялікага злучэння, якое было падцягнута да фронту, каб уступіць у бой праз дзень. Стомленыя салдаты літаральна засыналі на хаду. Мы сумняваліся: ці будучы яны слухаць. Пачаўся канцэрт, і мы пераканаліся, што нашы песні і танцы для стомленых байцоў, як глыток жывой вады. Але ансамбль не толькі выступаў з канцэртамі, даводзілася разам з воямі «прачэсваць» мясцовасць, вылоўліваць нямецкіх снайпершаў. На нашу долю выпала нямяла бамбёжак і абстрэлаў. Разам з арміяй прайшлі ўвесь баявы шлях.

— Для мяне песня — гэта перш за ўсё памяць, — уступае ў размову Георгій Касцюкевіч. — У ваенныя гады я быў разведчыкам партызанскага злучэння Ліпчанскай пушчы. І цяпер, калі наш хор спявае партызанскія «Лясную песню», «Песню пра Заслонава», я ўспамінаю і свой лёс. Але песня для мяне — гэта не толькі асабістае. Нельга забываць урокі гісторыі, і я разам з сябрамі спяваю перш за ўсё таму, што ваяваю, каб людзі помнілі пра тое, што перажыў наш народ у час мінулай вайны, каб наша зямля была мірнай планетай.

Ала АГАРКОВА

ПАРТЫЙНЫ БІЛЕТ

Невялікая, цёмна-чырвоная колера кніжачка з выцінутымі на вокладцы залатой фарбай літарамі — КПСС. Гэта партыйны білет, які пацвярджае прыналежнасць яго ўладальніка да Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, у радах якой значыцца сёння больш за 18,6 мільёна чалавек.

У адной з залаў Цэнтральнага музея У. І. Леніна ў Маскве гісторыі партыйнага білета прысвечана спецыяльная экспазіцыя. Вось што расказвае навуковы супрацоўнік музея Раіса Нікуліна:

— Да Лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі 1917 года партыйны білет, як правіла, не было, таму што партыя працавала ва ўмовах жорсткай рэакцыі, знаходзячыся ў глыбокім падполлі. Прыналежнасць да партыі пацвярджалася таварышамі па сумеснай барацьбе, якія добра ведалі адзін аднаго, ад кожнай партыйнай арганізацыі і ўсіх яе членаў патрабавалася захаванне строгай канспірацыі. Пры пераездзе ў іншае месца члены партыі захоўвалі ў памяці адрасы, паролі, яўкі, з вялікай асцярожнасцю наладжвалі сувязі з мясцовымі рэвалюцыянерамі, каб пазбегнуць праваду. Толькі пры асобай неабходнасці прыналежнасць данай асобы да партыі пацвярджалася рэкамендацыйным пісьмом, якое пры самай нязначнай небяспецы знішчалася. Прафесійным рэвалюцыянерам часта даводзілася мяняць месца жытвання. Яны жылі і працавалі пад выдуманымі імёнамі, карысталіся партыйнымі мянушкамі і псеўданімамі. Так, напрыклад, ва Уладзіміра Ільіча Ульянава-Леніна іх было каля 160, псеўданім Іллін вядомы са снежня 1901 года.

Пасля звяржэння ў лютым 1917 года царскага самадзяржаўя партыя пачала працаваць у легальных умовах. Хутка расла яе колькасць. У сакавіку 1917 года было прынята рашэнне аб уяўдзены членскіх білетаў і вызначаны іх асноўны змест. Аднак у кожнай абласной і гарадской партыйнай арганізацыі яны мелі сваю нумарацыю, колер, памер, змяшчалі розныя звесткі. У. І. Леніну першы ў яго жыцці партыйны білет за № 600 Выбарскага раёна Петраграда быў уручаны адрасу пасля вяртання з эміграцыі, на Фінляндскім вакзале 3 красавіка 1917 года. Копіі партыйных

білетаў, выпісаных на імя У. І. Леніна, ёсць у экспазіцыі музея, а арыгіналы захоўваюцца ў Цэнтральным партыйным архіве Інстытута марксізму-ленінізму пры ЦК КПСС.

Адсутнасць адзінага партыйнага білета перашкаджала ЦК наладзіць дакладны ўлік камуністаў у партыі, правільна размеркаваць іх на работу. Усё вострэ адчувалася неабходнасць цэнтралізацыі партыйнага ўліку.

У 1920 годзе было прынята рашэнне аб перарэгістрацыі членаў партыі і ўвядзенні адзінага партыйнага білета. У рашэнні ЦК адзначалася, што перарэгістрацыя павінна заключачца ў грунтоўнай праверцы ўсяго асабовага саставу партыі, каб ачысціць яе ад выпадковых людзей.

Праходзім па зале, дзе размешчаны экспанаты выстаўкі. Раіса Нікуліна працягвае свой расказ:

— Першы партыйны білет Леніна за № 600 пакуль не знойдзены, а магчыма, увогуле не захаваны. У канцы 1920 года У. І. Леніну быў уручаны новы партыйны білет за № 224333. На 11 старонцы яго мы бачым роспіс аб прыёме членскіх узносаў. Для У. І. Леніна ўплата партыйных узносаў была выкананнем партыйнага абавязку. Матэрыяльная падтрымка партыі ў адпаведнасці з яе Статутам была і застаецца адным з важных прынцыпаў членства ў КПСС. А рэгулярная ўплата членскіх узносаў упершыню была ўведзена VI з'ездам партыі ў 1917 годзе.

У 1922 годзе па рашэнню ЦК партыі быў праведзены новы абмен партыйных білетаў, якія ўпершыню атрымалі адзіную агульнапартыйную нумарацыю. 6 мая 1922 года ў Замаскварцкім райкоме партыі Масквы, дзе У. І. Ленін быў на партыйным уліку, яму выдалі білет за № 114482, апошні пры яго жыцці.

Пры чарговым абмене партыйных білетаў 16 сакавіка 1927 года білет № 1 быў упершыню выпісан на імя У. І. Ульянава (Леніна) — заснавальніка КПСС, правадыра Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, стваральніка першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы. І з той пары пры кожным новым абмене партыйны білет № 1 у партыі нікому не выдаецца: ён навечна пакінуты за Леніным.

Партыйны білет, пацвярджаючы прыналежнасць да

КПСС, разам з тым напамінае камуністу аб абавязках, якія ён добраахотна прыняў на сябе пры ўступленні ў рады партыі, аб адказнасці за ажыццяўленне яе ідэалаў, аб тым, што з гэтага моманту ён адказвае за партыю, а партыя — за яго. Баражлівія адносіны да свайго партыйнага білета — традыцыя ў партыі.

Аўтарытэт члена ленінскай партыі ў савецкім грамадстве вельмі высокі. Камуністы заўсёды былі выказнікамі дум і спадзяванняў свайго народа. Яны ішлі на чале мас у гады барацьбы супраць унутранай контррэвалюцыі і замежнай інтэрвенцыі і ў перыяд будаўніцтва новага грамадства, свабоднага ад эксплуатацыі і прыгнечання. У гады Вялікай Айчыннай вайны савецкага народа супраць фашысцкіх агрэсараў на фронце загінула тры мільёны камуністаў. Колькасць членаў КПСС, аднак, за час вайны не толькі не зменшылася, а, наадварот, намнога павялічылася.

І ў мірныя дні камуністы працуюць так, каб на сваім рабочым месцы, у цэху, на будоўлі, у полі і на ферме, у канструктарскім бюро дабівацца лепшых вынікаў, быць на вышыні патрабаванняў часу. ЦК КПСС пастаянна напамінае ўсім членам партыі, што прыналежнасць да яе не дае ніякіх прывілей, а азначае больш высокую адказнасць камуніста за ўсё, што робіцца ў краіне.

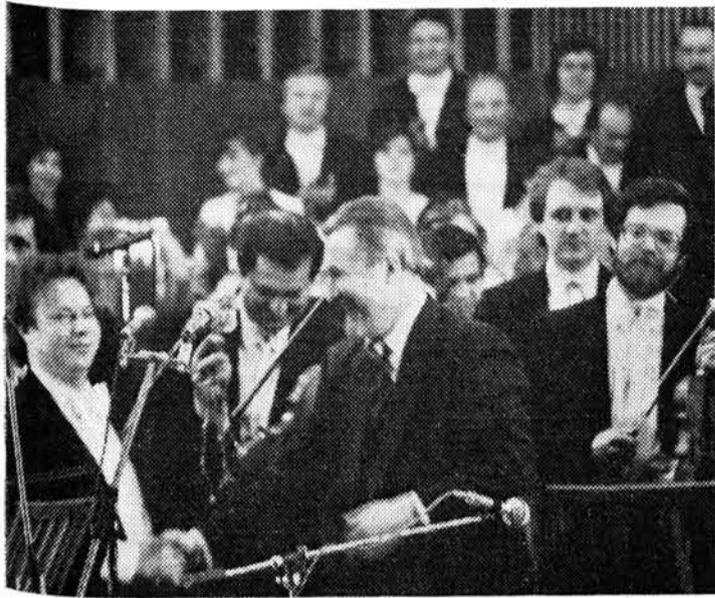
24 старонкі партыйнага білета — адзінага для партарганізацыі ўсіх рэспублік СССР — адкрываюцца адлюстраваннем заснавальніка і правадыра КПСС У. І. Леніна і яго словамі: «Партыя — розум, гонар і сумленне нашай эпохі». Затым ідуць кароткія звесткі пра камуніста на рускай, а ў 14 саюзных рэспубліках — яшчэ і на нацыянальных мовах. Потым старонкі не запоўнены, прастанулены толькі гадавыя даты. Якімі гэтыя гады стануць у жыцці ўступіўшага ў партыю, для калектыву, дзе ён працуе, для ўсёй краіны? Адказы на гэтыя пытанне залежаць у большай, чым раней, ступені і ад яго, члена кіруючай партыі, якая аб'ядноўвае на добраахотных пачатках, як сказана ў яе Статуте, найбольш свядомую частку рабочага класа, калгаснага сялянства і інтэлігенцыі.

(АПН).

НОВАЯ ШКОЛЬНАЯ РЕФОРМА НАКІРАВАНА

НА ЎДАСКАНАЛЕННЕ ДАСЯГНУТАГА

ПРАЗ КАТЭГОРЫІ ЭСТЭТЫКІ
ПАЗНАЕЦЦА ЖЫЦЦЁ

У культурным жыцці рэспублікі адбылася значная падзея: на пачатку красавіка ў Мінску прайшоў традыцыйны фестываль мастацтваў «Мінская вясна».

У яго музычным раздзеле галоўнымі падзеямі сталі тры сімфанічныя канцэрты і аўтарскі вечар кампазітара, народнага артыста СССР Яўгена Глебава. Прэм'ерамі быў адзначаны канцэрт, якім адкрыўся фестываль: з цікавасцю прынялі слухачы вакальна-сімфанічны паэмы І. Лучанка «Вайна не патрэбна», В. Помазава «Пам'яць», араторыю А. Багатырова «Бітва за Беларусь», творы У. Дарохіна і Г. Вагнера.

З вялікім поспехам выступіла творчая моладзь сталіцы — лаўрэаты міжнародных, усеаюзных і міжрэспубліканскіх конкурсаў: вядомыя салісты тэатра оперы і балета БССР Марыя Мурадзян і Вячаслаў Полазаў, кларнетыст Геннадзь Забара. У адным з канцэртаў глядачы пазнаёміліся з самым юным удзельнікам фестывалю — вучнем сярэдняй спецыяльнай музычнай школы ў Мінску Андрэем Сікорскім. Цікавымі праграмамі і прэм'ерамі паказвалі Дзяржаўны народны аркестр БССР імя І. Жыновіча і Дзяржаўны акадэмічны народны хор БССР.

Аматары эстрады чакалі сустрэчы з папулярнымі спевакамі і вакальна-інструментальнымі ансамблямі. У фестывалі «Мінская вясна» прынялі актыўны ўдзел і драматычныя калектывы рэспублікі. Яны паказалі спектаклі, спецыяльныя падрыхтаваныя да 40-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

НА ЗДЫМКУ: кампазітар Яўген ГЛЕБАЎ выступае на сваім аўтарскім вечары.

Фота У. КРУКА.

УКРАЇНСКІ ПАЭТ М. НАГНІБЕДА І БЕЛАРУСКАЯ

ЛІТАРАТУРА

НА ШЛЯХАХ НАШАЙ ДРУЖБЫ

Шырокая вядомасць украінскага паэта Міколы Нагнібеды небеспадстаўная. Захаваць да сёмага веку празрыста-ясную ўсмешку хлапчука, пранесці праз жыццёвыя віхуры і нягоды грамадзянскую непахіснасць і першародную абаяльнасць сваёй шчодрой натуре — хіба гэта лёгка?

Сын сельскага фельшара набыў спецыяльнасць слесара і паступіў працаваць на будаўніцтва Дняпроўскага металургічнага камбіната ў Запарожжы. Пазней быў мараком Чарнаморскага флоту, журналістам. Пісаў вершы. Яго першы зборнік «Дняпроўская вясна» расказваў пра думы і мары маладых будаўнікоў новага жыцця. Наступныя творы М. Нагнібеды прынеслі яму вядомасць і шырокую папулярнасць. За сваю плённую шматгадовую працу на літаратурнай ніве Мікола Нагнібеда ўдасцежны званнаў лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР і Дзяржаўнай прэміі УССР імя Т. Шаўчэнкі, заслужанага работніка культуры Беларускай ССР.

Мікола Нагнібеда — страсны прапагандыст беларускай літаратуры на Украіне і украінскай на Беларусі. Ён перакладае, рэдагуе пераклады, піша прадмовы да многіх кніг беларускіх паэтаў: Янкі Купалы, Якуба Коласа, Пятруся Броўкі, Максіма Танка, Пятра Глебкі, Аркадзя Куляшова, Пімена Панчанкі, Анатоля Астрэйкі, Антона Бялевіча, Аляксея Пысіна, Максіма Лужаніна...

Шмат часу, энергіі і майстэрства аддаў наш украінскі сябар падрыхтоўцы двухтомнай анталогіі беларускай савецкай паэзіі, якая параўнаўча нядаўна выйшла ў Кіеве. У Беларусі творы Міколы Нагнібеды таксама карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў чытачоў. У нас выйшлі яго кніжкі «Песня з Украіны», «Васілёк», «Трэцце спатканне».

Мікола Нагнібеда — заўсё-

ды жаданы госць у Беларусі. І сяброў у яго тут многа.

Украінскі паэт неаднойчы бываў у гасцінным Коласавым доме, гутарыў з народным песняром па многіх літаратурных і надзённых пытаннях. Адна з такіх памятных і незабыўных сустрэч яго моцна ўсхвалявала, і на паперы ляглі шчырыя, сардэчныя паэтычныя радкі, якія пераклаў на беларускую мову Міхася Калачынскі.

**Вядзі, вядзі мяне, дарога,
На заклік памяці ў прасцяг...
Былі мы ў Коласа старога
З Максімам Рыльскім у
гасцях.**

**Калі ўжо золак ноч
тровожаў,
Будзіў дзяцей, сцягі аззяў,
Якуб устаў і госцю ложка
Самім пасланы паказаў.
— Максіме! Улёгся
Снег-сняжок.**

**Відаць, і нам пара прылегчы,
І свой цяплюткі кажуюк
Накінуў Рыльскаму на плечы.**

Мне пашчасціла быць сведкам шчырай любові і глыбокай павагі ўкраінскай грамадскасці да свайго таленавітага паэта.

Ва Украінскай дзяржаўнай філармоніі нядаўна адбыўся творчы вечар Міколы Нагнібеды, на якім з цёплым, хваляючымі словамі звярталіся да юбіляра землякі — пісьменнікі і госці з братніх рэспублік. Гэтыя ўрачыстасці здымаліся ўкраінскай студыяй хранікальна-дакументальных фільмаў на кінаплёнку, перадаваліся па тэлебачанні і трансліраваліся па радыё.

Незабыўны след пакінулі сустрэчы Міколы Нагнібеды са сваімі землякамі. Тут, на Закарпацкай зямлі, ён даведаўся, што за выдатныя поспехі ў развіцці савецкай літаратуры ўрад СССР узнагародзіў яго ордэнам Леніна.

Аляксей СЛЕСАРЭНКА.

Пакуль у абавязковым раскладзе звычайнай сярэдняй агульнаадукацыйнай школы ўрок танца не значыцца. Але разумныя і цікавыя эксперыменты не забаронены нікому. У 97-й школе Мінска танцуюць усе дзеці з першага па чацвёрты клас. Ініцыятыва, якая належала Жанне і Уладзіміру Шалькевічам, была падтрымана адміністрацыяй школы, з вялікай цікавасцю сустрэта бацькамі (у асноўным гэта рабочыя і служачыя вытворчага аб'яднання «Інтэграл»).

Спачатку непаколілася, што з-за новаўвядзення ў школьнікаў падоўжыцца час заняткаў. Але хіба дзеці калі-небудзь успрымалі танцы як працу? І вось яны танцуюць. Я бачыла ўрокі, што вядзе Жанна Шалькевіч. Дзеці адчувалі сябе ўпэўнена і спакойна, хлопчыкі былі галантныя, дзяўчынкі міла грацыёзныя. Яны ўважліва прыслуховаліся да музыкі і імкнуліся, каб кожны жэст, рух адпавядаў мелодыі, пад якую танцавалі. Народны танец змяняўся бальным, балны — гісторыка-бытавым. Той у сваю чаргу пераходзіў у адвольную імпрывізацыю ў сучасных рытмах.

Заняткі танцамі пакуль каштуюць бацькам вучняў грошай. Праўда, плата зусім нязначная — паўтара рубля ў месяц, а з новага навучальнага года яны будуць зусім бясплатныя. Але ёсць у гэтых уроках і іншы кошт. Уздзеянне на пачуцці павінна выклікаць адпаведныя змены і ва ўчынках і паводзінах чалавека, асабліва юнага. Нельга адмаўляць эстэтычнаму выхаванню ў сапраўднай высокай і дзейнай духоўнасці, без якой немагчыма стварыць Асобу. У гэтым сапраўдны кошт і ўрока танца, і ўрока спеваў, і ўрока малявання.

Цяпер ва ўсіх савецкіх школах выкладаюцца спевы і выяўленчае мастацтва. Дзеці набываюць і выхоўваюць свой мастацкі густ, атрымліваюць дакладныя арыенціры для ацэнкі твора. І галоўнае, яны ўмеюць бачыць і чуць прыгажосць.

У той жа 97-й школе (і ў гэтым яна не выключэнне) адна з маладых настаўніц музыкі свае ўрокі будзе па сістэме, распрацаванай кампазітарам і педагогам Дзмітрыем Кабалеўскім, дзе галоўнае — навучыць дзяцей адчуваць мастацтва. У класах гэтаў настаўніцы вучні пасля знаёмства з музычным творам пішуць сачыненні... Бо ў іх з'яўляюцца думкі, выкліканыя музыкай.

Прэстыж савецкай агульнаадукацыйнай школы заўсёды трымаўся на грунтоўнасці ведаў, якія яна дае, на комплексным падыходзе да выхавання моладзі. Гэтыя якасці яна захавала і надалей. Новая школьная рэформа, што праводзіцца ў краіне і ў рэспубліцы, таксама скіравана не на ломку, перагляд ўсяго зробленага, а на ўдасканаленне дасягнутага, прывядзенне яго ў больш адпаведныя сучаснасці формы. Ядром рэформы з'яўляецца раздзел аб працоўным выхаванні і ўсеагульнай прафесійнай адукацыі. Але ўсё гэта не зніжае ўвагі да пы-

танню духоўнага развіцця чалавека. Наадварот, удаканаленне аднаго абавязкова мае на ўвазе і ўдасканаленне другога боку нашага жыцця. Таму ў рэформе разглядаецца маральнае, ідэйна-палітычнае і эстэтычнае выхаванне падростаючага пакалення. Мяркуюцца ў бліжэйшы час павялічыць колькасць настаўнікаў па музыцы і выяўленчаму мастацтву, узмацніць матэрыяльную базу па гэтых ірадыянах, распрацаваць новыя вучэбныя праграмы, пашырыць дапамогу настаўнікам з боку творчых саюзаў і прафесійных творчых арганізацый і калектываў.

Удалым прыкладам супрацоўніцтва дзеячаў мастацтва і педагогаў можна лічыць традыцыйны Тыдні для дзяцей музыкі, кіно, тэатра, кіно, выяўленчага мастацтва. Цікавай атрымалася работа беларускага кампазітара Валерыя Іванова, які напісаў музыку спецыяльна для дзіцячых танцавальных калектываў.

Для дапамогі настаўнікам рэспубліканскае Міністэрства асветы і Дзяржкамтэт БССР па тэлебачанні і радыёвяшчальні арганізавалі цыкл перадач па выяўленчаму мастацтву і беларускай музыцы, літаратуры, гісторыі...

Рэспубліканскімі міністэрствамі асветы і культуры сумесна распрацавана мэтавая комплексная праграма па эстэтычнаму выхаванню беларускіх школьнікаў. У ёй прадугледжана цеснае, актыўнае супрацоўніцтва ўсіх органаў культуры і творчых арганізацый. А каб работа была найбольш плённай, у Міністэрстве асветы будзе створаны спецыяльны каардынацыйны цэнтр. Значная ўвага надаецца і навуковым даследаванням у галіне эстэтычнага выхавання: распрацоўцы метадаў і сродкаў яго ажыццяўлення, сацыяльнай функцыі эстэтычнага ўздзеяння. Вялікая і цікавая работа павінна праводзіцца ў сельскіх школах.

Зараз у рэспубліцы існуе 196 гарадскіх і сельскіх Дамоў і Паладаў піянераў і школьнікаў, дзе працуюць разнастайныя гурткі і секцыі. А ўсяго ў рэспубліцы больш за паўмільёна школьнікаў займаюцца мастацкай творчасцю. Сярод іх шмат сельскіх дзяцей. Работа будзецца так, каб нават аддаленая ад горада вёска мела максімум магчымасцей для культурнага жыцця. Ва ўсеабакавай адукацыі сельскіх дзяцей зацікаўлены не толькі іхнія бацькі, але і мясцовыя органы ўлады, кіраўніцтва калгасаў і саўгасаў. Дзеля гэтага запрашаюцца ў вёску кваліфікаваныя выкладчыкі, узводзяцца новыя школы з прасторнымі актавымі заламі, кабінетами для гурткавай работы, клубы.

Нельга сказаць, што ў рэспубліцы няма праблем у рабоце вясковых школ. Часам не хапае кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці, бо кожная сельская школа жадае мець менавіта высокакваліфікаванага спецыяліста; здараецца, паўстаюць праблемы з арганізацыяй справы: у параўнальна невялікай вясковай школе бывае нязручна мець уласнага выкладчыка музыкі ці малявання, яму проста не

хапае там работы. Але ніколі ніхто не скажа, што ў сучаснай беларускай вёсцы абякава ставяцца да эстэтычнага выхавання, да мастацтва. Добра вядома, што сельская праца нялёгка, але душа вёскі заўсёды была сугучная прыгажосці. Тут моцныя традыцыі народнага мастацтва, якое і сёння жывіць нашу культуру. Між іншым, сярод самадзейных дзіцячых гурткоў і калектываў значнае месца займаюць тыя, што звязаны з народнай творчасцю, шмат сярод іх і фальклорных. Можна прыгадаць гурток юных ткачых са слаўтай на Беларусі вёска Неглюбка, дзе ткуць непаўторныя неглюбскія ручнікі. Папулярнасцю карыстаецца ансамбль песні і танца мінскіх школьнікаў «Зорачка», удзельнікі якога плённа супрацоўнічаюць з Інстытутам этнаграфіі і фальклору АН БССР... Дарэчы, у рэпертуары ўсіх падобных калектываў ёсць беларускія народныя песні і танцы.

Колькасць фальклорных гурткоў у апошні час павялічылася. Пры гэтым дзеці не проста карыстаюцца ўжо знойдзеным, але і самі выпраўляюцца ў вандроўкі, каб паслухаць і запісаць узоры неўміручай народнай творчасці. Гэтаму спрыяе і тое, што з кожным годам павялічваецца дзяржаўныя асігнаванні школам, Дамам і Палацам піянераў на такую пазашкольную работу.

Усе дзеці маюць роўныя магчымасці для развіцця. Гэта адзін з галоўных прынцыпаў савецкай адукацыйнай сістэмы. Ніякай элітарнасці не існуе і ў эстэтычным выхаванні. У Беларусі працуе 51 спецыялізаваная з мастацкім ухілам школа. У гэтых навучальных установах, дарэчы, бясплатных, дзеці савецкіх рабочых, служачых, інтэлігенцыі не толькі атрымліваюць сярэдняю адукацыю, але і займаюцца паглыбленым вывучэннем музыкі ці выяўленчага мастацтва. Спецыялізаваныя школы дапамагаюць многім таленавітым юнакам і дзяўчатам здзейсніць мару — стаць прафесійным мастаком ці музыкантам. А для паступлення ў такую школу патрабуецца толькі адна ўмова — здольнасці самога дзіцяці.

...У мінскім Палацы мастацтва — галоўнай выставачнай зале рэспублікі — разгорнута выстаўка творчасці юных мастакоў з усёй Беларусі. Работы многіх з іх ужо пабывалі ў сацыялістычных краінах, Японіі, Індыі. Адпраўлены падобныя экспазіцыі ў Туніс, Марока, Сірыю, Партугалію — штогод амаль 500 малюнкаў беларускіх дзяцей робяць за межы нашай краіны. Чым жа яны могуць зацікавіць людзей тых далёкіх краін? Мне здаецца, тым, што па гэтых работах можна меркаваць аб багатым і своеасаблівым успрыманні свету нашымі дзецьмі, якія добра разумеюць прыгажосць, высакароднасць і даюць усяму ўбачанаму сваю ўласную ацэнку. Праз катэгорыі эстэтыкі яны пазнаюць жыццё.

Галіна УЛЦЕНАК.

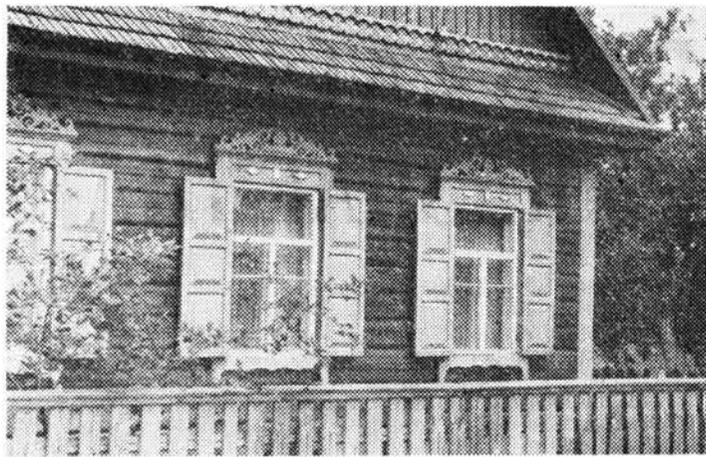
СПАДЧЫНА

У СЯЛЯНСКАЙ

ХАЦЕ

ДАЎНЕЙ

І ЦЯПЕР

Добрыя, прыгожыя дамы будуцца на сучасных вясковых вуліцах. Таму сялянскае жыццё мінулага стагоддзя здаецца нам убогім: глінабітная падлога, маленькія акенцы нізка над зямлёй, над дзвярамі шчыліна, праз якую выходзіць у сенцы дым. Каля ўваходу — курная печка з абмазаных глінай камянёў. За ёй нары. Насупраць у куце — стол і лава. На сценах насцілы з жэрдак, на якіх ляжаць сухія дровы.

Чыстая печ з комінам, пабеленая, упрыгожаная намаляванымі кветкамі, не адразу пабыла звыклы для нас выгляд. Даўней печкі ставіліся на высокім падрубе. У зямлю ўкопвалі палі-штандары і па іх клалі бярвенні падрубу, а далей — насціл з гарбылёў, які тынкавалі глінай. На насціл клалася вялікая калода ці бярэма дроў. Потым рабілі печ так, што дровы заставаліся ў сярэдзіне. Калі ўсё было гатова, выразалі вусце, і дровы спалывалі. Абпаленая гліна не ўступала па трываласці цэгла.

Верх сцэльнага глінянага масіву — чарзнь печы рабіўся гладкім. На ім спалі зімой дзеці, сушыліся грыбы, ягады. У бакавую сцяну печы ўмуроўваліся два-тры гліняныя гаршкі, у якіх сушылі насенне, тытунь. Пад прыпечкам складваліся запасы сухіх дроў. Справа ад уваходу стаяў услончык для вёдраў, часам вядро падвешвалі на крук, прымацаваны да бэлькі. Вышэй на сцяне вісела палічка з посудам, ручнікамі-ўціральнікамі. Над дзвярамі ішлі паліцы з глянцамі, гаршкі, міскамі. Разварот печы праёмам да бакавога акна характэрны не толькі для Беларусі, але і для Украіны, заходніх абласцей Расіі, Літвы.

У супрацьлеглым баку знаходзіўся «чырвоны кут». Гэта было пачэснае месца ў хаце. Тут стаяў стол. З абодвух бакоў уздоўж сцен ішлі лавы. Часам на іх ноччу спалі, а днём займаліся работай, таму ў лавах рабіліся адтуліны і зашчыты для ўстаноўкі прасніц, часальных грабянёў, вінтоў і ціскоў для сталярных і іншых работ. За сталом збіралася ўся

сям'я. У куце паважна сяду бацька, побач з ім — гасць. На стол клаўся каравай, маці несла гаршчок гарчай капусты...

Ад печы ўздоўж глухой сценкі ішоў драўляны памост — «пол». Ва ўсходніх раёнах над «полам» рабіліся ішчэ і палаткі. Да бэлькі падвешвалася плеченая дзіцячая лядушка-калыска.

Звыклым элементам сялянскага жыцця былі прылады працы. У старажытнасці амаль у кожнай хаце ткалі, таму час ад часу даводзілася ўстанаўліваць кросны, сноўніцу. Ганчар свае вырабы ставіў у хаце на шырокіх паліцах, глянкі і гладышы падвешваліся за вушка да бэлек на драўляных цвіках. Хату майстра-рэзьчыка вызначалі выразаная ўпрыгажэнні на драўляных дэталях печкі, на дзвярных вушаках, бэльках, лаўках. У майстра пляцення над печкай вісела маткі лыка. Плечыны шкатулкі і іншыя ўпрыгажэнні дапаўнялі традыцыйны выгляд яго хаты.

Важную ролю ў сялянскім жыцці адыгрывалі сені. Яны выкарыстоўваліся і як летняя кухня, і як летняя жылё. Напрыклад, у хаце 1887 года з вёскі Маісеевічы Асіповіцкага раёна, якую мяркуецца перавезці ў музей пад адкрытым небам, сені маюць акно, лаву, столь. Інтэр'ер іх дапаўняўся бочкамі, даўбёнкамі, куфрамі з зернем, прадуктамі, адзеннем і іншымі рэчамі. У традыцыйнай хаце з развітай планіроўкай у сенцах вылучалася рубленая камора, а то і кляц.

Новая ступень у эвалюцыі сялянскага жыцця пачалася пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Хаты пачалі будавацца на каменным фундаменце, павялічыліся памеры акон, страху з саломы замянілі драўка і гонт. Хаты шалюцца, упрыгожваюцца разнымі ліштывамі, аканіцамі. Жыццё пачынаюць дзяліць на пакоі: кухня, сталовая, чыстая святліца. На змену лавам прыходзяць канапы, «пол» замяняецца ложкам, куфар саступае месца шафе, з'яўляецца паліца для кніг, а на стале

— накрыты ручніком радзённымі, а пазней і тэлевізар, на сцяне — гадзіннік-ходзкі. Падлогу пачынаюць фарбаваць, сцены бяліць і абклеіваюць, на вокнах — шторы. Адобываецца вылучэнне з агульнага пакою спальні. У дзіцячым пакоі на змену калысцы прыходзіць зручны ложкак.

Развіваюцца і падсобныя памяшканні. З'яўляецца веранда, летняя кухня. Ідзе працэс фарміравання жыцця ў двух узроўнях, звычнымі зрабіліся балконы, лоджыі, двухпавярховыя веранды, узрастае роля афарбоўкі і дэкару. Усё шырэй выкарыстоўваюцца новыя будаўнічыя матэрыялы: камень, цэгла. Але назіральнае вока заўважыць і ў мураваных пабудовах элементы традыцыйнай драўлянай архітэктуры, плястры на вуглах, як стылізацыя ў камені рубленага вугла з астаткам, узоры з профільнай цэгла над акном, якія нагадваюць ліштвы...

Працэс паліпшэння жыллёвых умоў сельскіх жыхароў працягваецца. У будаўніцтве, у праектах сельскіх дамоў абавязкова ўлічваецца спецыфіка сельскага жыцця, вывучаюцца і паспяхова выкарыстоўваюцца лепшыя будаўніча-планіровачныя традыцыі народнай архітэктуры. Бо важна не толькі ствараць для хлебабога зручнае і камфартабельнае жыллё, але каб у абліччы яго чыталіся звыклыя нацыянальна-мастацкія асаблівасці, уласцівыя не толькі аднаму дому, але і цэлай вёсцы. Заўтрашні дзень сельскага жыцця ўяўляецца нам поўным новых дасягненняў, у якіх зноўдзе сабе месца лепшае, што было створана працай і майстэрствам многіх пакаленняў сельскіх працаўнікоў.

Аляксандр ЛАКАТКО,
архітэктар.

НА ЗДЫМКАХ: частка жылога дома з вёскі Лараганова Асіповіцкага раёна; так будзе выглядаць у экспазіцыі музея пад адкрытым небам каля Мінска інтэр'ер сялянскай хаты XIX стагоддзя, перавезенай туды з цэнтральнай Беларусі.

Фота аўтара.

СЫН ЗЯМЛІ

Словы А. ВЯЛЮГІНА

Музыка І. ЛУЧАНКА

Сын зямлі, на віхурнай арбіце
З вышыні высачынь
Беларусь у святле і граніце
Сакаліна акінь.

ПРЫПЕУ:

Зоры ў далечы блізкай,
Як суніцы, збірай.
Гэта край абеліскаў
І буслоў белых край.

Смаліць спёка ці тоўпяцца хмары,
А звіянец каласы —
Пад калоссямі дум хлебадары
Ад расы да расы.

ПРЫПЕУ.

Хай спяваюць мастоў ланжэроны —
Ёсць дарога дарог.
Хай мільгаюць гадоў перагоны
У агнях перамог!

ПРЫПЕУ.

ВЯРНУЛІСЯ ЛЕБЕДЗІ

Пасля двухсотгадовага перапынку ў Беларусі зноў пачаў гняздіцца лебедзі.

У рэспубліцы гэтых птушак цяпер каля 500. Белыя прыгожыны выбіраюць ужо сабе месцы гняздоўяў пад Магілёвам, Віцебскам. Перасяленне птушак будзе працягвацца і далей у напрамку на поўнач. Халадоў яны не баяцца, хапала б корму.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.